

Spis treści

1. WIADOMOŚCI PODSTAWOWE	13
1.1. Istota i podział silników spalinowych	13
1.2. Zasada działania silnika z zapłonem samoczynnym	15
1.2.1. Zasada działania czterosuwowego silnika z zapłonem samoczynnym	15
1.2.2. Zasada działania dwusuwowego silnika z zapłonem samoczynnym	19
1.2.3. Zasada działania cztero- i dwusuwowego silnika doładowanego	22
1.3. Podział i krótka charakterystyka tłokowych silników spalinowych	24
1.3.1. Podział silników według rodzaju stosowanego paliwa i cech charakterystycznych procesu roboczego	24
1.3.2. Podział według sposobu działania	27
1.3.3. Podział według cech konstrukcyjnych i przeznaczenia	28
1.4. Ogólny opis budowy i działania okrętowych silników spalinowych. Podział silnika okrętowego na układy funkcjonalne	32
1.4.1. Uwagi wstępne	32
1.4.2. Podział silników okrętowych na układy funkcjonalne	33
1.4.3. Krótki opis budowy, zadań i działania układów funkcjonalnych silników okrętowych	34
1.5. Zastosowanie silnika spalinowego w okrętownictwie	43
1.5.1. Rys historyczny rozwoju silnika z zapłonem samoczynnym	43
1.5.2. Rys historyczny zastosowania silnika spalinowego w okrętownictwie	46
1.5.3. Rozwój i zastosowanie silników wolnoobrotowych w okrętownictwie	47
1.5.4. Rozwój i zastosowanie silników średnioobrotowych w okrętownictwie	52
1.6. Produkcja silników z zapłonem samoczynnym w Polsce	57

2. TERMODYNAMICZNE PODSTAWY DZIAŁANIA SILNIKÓW SPALINOWYCH Z ZAPŁONEM SAMOCZYNNYM.....	61
2.1. Obieg teoretyczny i porównawczy	61
2.1.1. Uwagi wstępne	61
2.1.2. Obieg teoretyczny i porównawczy silnika z zapłonem samoczynnym	61
2.1.3. Charakterystyczne parametry termodynamiczne obiegu teoretycznego	64
2.1.4. Sprawność obiegu teoretycznego. Sprawność teoretyczna.....	67
2.1.5. Średnie ciśnienie teoretyczne.....	69
2.1.6. Obieg Sabathe'a z doładowaniem turbosprężarkowym	69
2.2. Obieg rzeczywisty silnika z zapłonem samoczynnym.....	72
2.2.1. Parametry termodynamiczne obiegu rzeczywistego.....	72
2.2.2. Sprawność indykowana — sprawność obiegu rzeczywistego	79
2.2.3. Średnie ciśnienie indykowane. Średnie ciśnienie obiegu rzeczywistego	79
3. WIELKOŚCI CHARAKTERYZUJĄCE SILNIK.....	82
3.1. Wskaźniki energetyczne.....	82
3.1.1. Prędkość obrotowa	83
3.1.2. Moc silnika.....	85
3.1.3. Moment obrotowy — M_O	95
3.1.4. Sprawność silnika	98
3.1.5. Jednostkowe zużycie paliwa	102
3.1.6. Bilans cieplny silnika.....	103
3.1.7. Utylizacja ciepła odpadowego w siłowni spalinowej.....	107
3.2. Wskaźniki porównawcze	113
3.2.1. Wskaźniki mocy.....	114
3.2.2. Wskaźniki masy i objętości.....	117
3.3. Charakterystyki silników okrętowych	118
3.3.1. Wiadomości podstawowe, klasyfikacja charakterystyk.....	118
3.3.2. Charakterystyki prędkościowe	119
3.3.3. Charakterystyki obciążeniowe.....	124
3.3.4. Charakterystyki regulacyjne	125
3.3.5. Charakterystyki ogólne.....	125
3.3.6. Pole pracy silnika.....	128

4. OBCIĄŻENIA MECHANICZNE I CIEPLNE SILNIKA	132
4.1. Uwagi wstępne	132
4.2. Mechanika układu tłokowo-korbowego	132
4.2.1. Kinematyka układu tłokowo-korbowego	133
4.2.2. Dynamika układu tłokowo-korbowego	137
4.3. Wyrównoważenie silników	145
4.3.1. Uwagi wstępne	145
4.3.2. Zasady równoważenia masowych sił rotacyjnych.....	145
4.3.3. Zasada równoważenia masowych sił oscylacyjnych.....	146
4.3.4. Zasada wyznaczania i równoważenia momentów sił masowych.....	148
4.3.5. Wnioski i uwagi	158
4.4. Drgania skrętne układu silnik-śruba napędowa. Krytyczne prędkości obrotowe	158
4.4.1. Uwagi wstępne	158
4.4.2. Wiadomości podstawowe	159
4.4.3. Mechanika ruchu drgającego skrętnego.....	160
4.4.4. Drgania skrętne swobodne nie tłumione układów wielomasowych	163
4.4.5. Momenty wzbudzające drgania skrętne	167
4.4.6. Rezonans drgań. Krytyczna prędkość obrotowa.	169
4.4.7. Zmiana zakresu głównej krytycznej prędkości obrotowej.....	177
4.4.8. Eliminacja / ograniczanie drgań skrętnych.....	180
4.4.9. Wnioski i zalecenia	181
4.5. Obciążenia mechaniczne	182
4.6. Obciążenia cieplne	184
4.6.1. Wstęp.....	184
4.6.2. Pojęcia obciążenia cieplnego	184
4.6.3. Kryteria obciążeń cieplnych	187
4.6.4. Skutki nadmiernych obciążeń cieplnych.....	195
5. KADŁUBY OKRĘTOWYCH SILNIKÓW SPALINOWYCH	196
5.1. Wiadomości ogólne.....	196
5.2. Ramy fundamentowe (podstawy) i ich mocowanie.....	198
5.2.1. Budowa ram fundamentowych.....	198
5.2.2. Mocowanie ram fundamentowych. Fundamentowanie silników.....	201
5.3. Stojaki silników	209
5.4. Przelotnie powietrza	213

5.5. Bloki cylindrowe.....	213
5.6. Śruby ściągowe.....	215
5.7. Głowice silników okrętowych	219
5.7.1. Zadania i warunki pracy	219
5.7.2. Rodzaje i budowa głowic.....	219
5.8. Tuleje cylindrowe.....	226
5.8.1. Zadania i warunki pracy	226
5.8.2. Budowa tulei cylindrowych.....	228
5.8.3. Osadzanie i uszczelnianie tulei w bloku cylindrowym.....	233
6. UKŁAD TŁOKOWO-KORBOWY	236
6.1. Wiadomości podstawowe	236
6.2. Tłoki silników okrętowych.....	239
6.2.1. Zadania i warunki pracy. Rodzaje tłoków	239
6.2.2. Podstawowe informacje o budowie tłoków	243
6.2.3. Pierścienie tłokowe.....	252
6.2.4. Sworznie tłokowe	264
6.2.5. Przykłady rozwiązań konstrukcyjnych tłoków silników okrętowych.....	268
6.3. Trzony tłokowe. Dławice trzonów tłokowych	273
6.3.1. Trzony tłokowe	273
6.3.2. Dławice trzonów tłokowych	275
6.4. Wodziki, prowadnice wodzików	278
6.4.1. Zadania, rodzaje i budowa wodzików	278
6.4.2. Prowadnice wodzików	282
6.5. Korbowody.....	283
6.5.1. Zadania, warunki pracy, rodzaje korbowodów	283
6.5.2. Budowa korbowodu.....	285
6.6. Wały korbowe.....	291
6.6.1. Zadania, warunki pracy, rodzaje wałów korbowych.....	291
6.6.2. Budowa wałów korbowych	292
6.7. Koła zamachowe.....	295
6.8. Łożyska układu tłokowo-korbowego.....	297
6.8.1. Wiadomości podstawowe	297
6.8.2. Podstawy teoretyczne działania łożysk ślizgowych obciążonych dynamicznie	299
6.8.3. Konstrukcja łożysk układu tłokowo-korbowego	321
6.8.4. Łożyska oporowe.....	338

7. UKŁAD WYMIANY CZYNNIKA ROBOCZEGO	342
7.1. Uwagi wstępne	342
7.2. Podstawy teoretyczne procesu wymiany czynnika roboczego.....	344
7.2.1. Pojęcie czasoprzekroju	344
7.2.2. Parametry czynnika roboczego podczas procesu wymiany czynnika roboczego.....	346
7.2.3. Wskaźniki procesu wymiany czynnika roboczego	349
7.2.4. Wymiana czynnika roboczego w silniku czterosuwowym	351
7.2.5. Wymiana czynnika roboczego w silnikach dwusuwowych.....	353
7.3. Układ ładujący	364
7.3.1. Wiadomości podstawowe	364
7.3.2. Filtry powietrza i tłumiki hałasu	364
7.3.3. Sprężarki powietrza ładującego	366
7.3.4. Chłodzenie powietrza ładującego, chłodnice powietrza.....	374
7.4. Układ rozrządu czynnika roboczego.....	379
7.4.1. Uwagi wstępne	379
7.4.2. Rozrząd zaworowy czynnika roboczego	381
7.4.3. Rozrząd szczelinowo-zaworowy czynnika roboczego.....	403
7.4.4. Rozrząd szczelinowy czynnika roboczego.....	407
7.5. Układ wylotowy	409
7.5.1. Kolektory wylotowe	410
7.5.2. Przewody wylotowe i tłumiki.....	411
7.6. Doładowanie silników z zapłonem samoczynnym	412
7.6.1. Wiadomości podstawowe	412
7.6.2. Termodynamiczne podstawy działania zespołu silnik-turbosprężarka.....	416
7.6.3. Wpływ doładowania na proces roboczy i obciążenie silnika	417
7.6.4. Doładowanie silników czterosuwowych.....	420
7.6.5. Doładowanie silników dwusuwowych	422
7.6.6. Współpraca silnika z turbosprężarką	429
7.6.7. Urządzenia dodatkowe układów doładujących	433
8. UKŁAD ROZRUCHOWO-NAWROTNY	438
8.1. Uwagi wstępne	438
8.2. Układy rozruchowe	439
8.2.1. Instalacja sprężonego powietrza	440
8.2.2. Podstawowy układ rozruchowy	441
8.2.3. Urządzenia i mechanizmy podstawowego układu rozruchowego.....	444

8.2.4. Przykłady układów rozruchowych.....	460
8.2.5. Układ rozruchowy z siłownikiem pneumatycznym	461
8.2.6. Hamowanie układu napędowego powietrzem rozruchowym	462
8.3. Układy nawrotne.....	464
8.3.1. Wiadomości podstawowe	464
8.3.2. Układy nawrotne osiowego przesterowania wału rozrządu	464
8.3.3. Układ nawrotny kąтового przesterowania wału rozrządu.....	467
8.4. Układy rozruchowo-nawrotne współczesnych silników okrętowych...470	
8.4.1. Układ rozruchowo-nawrotny z osiowym przesterowaniem wału rozrządu	470
8.4.2. Układ rozruchowo-nawrotny z kątowym przesterowaniem wału rozrządu	472
9. UKŁAD ZASILANIA SILNIKA PALIWEM, SPALANIE	475
9.1. Uwagi wstępne	475
9.2. Paliwa silników z zapłonem samoczynnym.....	477
9.2.1. Otrzymywanie i rodzaje paliw	477
9.2.2. Cechy i własności paliw ciekłych silników okrętowych	479
9.2.3. Klasyfikacja i charakterystyka paliw ciekłych	486
9.2.4. Paliwa stosowane do napędu silników okrętowych.....	490
9.3. Spalanie paliwa w silnikach z zapłonem samoczynnym.....	494
9.3.1. Powstawanie mieszanki paliwowo-powietrznej.....	494
9.3.2. Spalanie.....	506
9.3.3. Obniżanie toksyczności spalin emitowanych przez silniki okrętowe.....	510
9.4. Instalacja zasilania paliwem	516
9.4.1. Wiadomości ogólne	516
9.4.2. Urządzenia pomocnicze instalacji zasilania paliwem	518
9.4.3. Filtry dokładnego czyszczenia paliwa.....	521
9.4.4. Pompy wtryskowe.....	529
9.4.5. Przewody paliwowe wysokiego ciśnienia	550
9.4.6. Wtryskiwacze.....	551
9.5. Regulatory prędkości obrotowej	559
9.5.1. Zadania i klasyfikacja regulatorów prędkości obrotowej	559
9.5.2. Wielkości charakterystyczne regulatora prędkości obrotowej.....	565
9.5.3. Przykłady regulatorów prędkości obrotowej	567

10. SMAROWANIE SILNIKÓW OKRĘTOWYCH	576
10.1. Ogólne wiadomości o smarowaniu silników okrętowych.....	576
10.1.1. Zadania oleju smarowego	576
10.1.2. Ogólne uwagi o smarowaniu silników okrętowych.....	577
10.2. Oleje silnikowe.....	580
10.2.1. Uwagi ogólne	580
10.2.2. Eksploatacyjne wskaźniki jakości olejów smarowych.....	580
10.2.3. Klasyfikacja olejów silnikowych.....	588
10.2.4. Oleje do silników okrętowych	593
10.3. Instalacja oleju smarowego	597
10.3.1. Uwagi ogólne	597
10.3.2. Instalacja obiegowo-ciśnieniowa. Smarowanie łożysk.....	597
10.3.3. Urządzenia instalacji olejowej obiegowo-ciśnieniowej	602
10.4. Smarowanie tulei cylindrowych.....	612
10.4.1. Uwagi wstępne	612
10.4.2. Instalacja smarowania tulei cylindrowej.....	613
10.4.3. Proces podawania oleju na gładź tulei cylindrowej	614
10.4.4. Elementy instalacji smarowania gładzi cylindrowej	616
11. CHŁODZENIE SILNIKÓW OKRĘTOWYCH.....	625
11.1. Wiadomości podstawowe o chłodzeniu silników okrętowych.....	625
11.1.1. Cel i skutki chłodzenia. Zadania układu chłodzenia silników okrętowych	625
11.1.2. Elementy silnika wymagające chłodzenia. Czynniki chłodzące.....	626
11.1.3. Ciepło chłodzenia — straty chłodzenia.....	628
11.1.4. Systemy chłodzenia.....	631
11.2. Instalacja chłodzenia silników okrętowych. Chłodzenie elementów ...	635
11.2.1. Chłodzenie tulei cylindrowych i głowic.....	636
11.2.2. Chłodzenie tłoków	643
11.2.3. Chłodzenie wtryskiwaczy	660
11.2.4. Pozostałe obiegi chłodzenia	664

12. UKŁADY AUTOMATYCZNEGO STEROWANIA I KONTROLI OKRĘTOWYMI SILNIKAMI SPALINOWYMI	667
12.1. Wprowadzenie.....	667
12.1.1. Uwagi ogólne	667
12.1.2. Cele automatyzacji siłowni okrętowej	668
12.1.3. Określenia podstawowych pojęć z zakresu automatyki.....	670
12.1.4. Częściowa klasyfikacja układów automatyki.....	671
12.1.5. Zadania automatyzacji napędu głównego.....	672
12.1.6. Ogólne uwagi o przepisach instytucji klasyfikacyjnych	673
12.2. Układy automatycznego sterowania i kontroli silnikami okrętowymi.....	674
12.2.1. Układy sterowania i kontroli silnikami napędu głównego	674
12.2.2. Układy sterowania i kontroli silnikami zespołów prądotwórczych	685
12.3. Wybrane układy automatyki silników okrętowych	688
12.3.1. Układ zdalnego sterowania automatycznego zespołem napędowym silnik-nastawna śruba napędowa	688
12.3.2. Układy regulacji lepkości paliwa	691
12.3.3. Układy sterowania temperaturą w instalacjach chłodzenia i smarowania silników okrętowych.....	696
12.3.4. Układy nadzoru siłowni okrętowych	700